

ЮНЕСКО-ГИЙН ХЭВЛЭЛ МЭДЭЭЛЛИЙН ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТҮҮДЭД СУУРИЛСАН МОНГОЛЫН ХЭВЛЭЛ МЭДЭЭЛЛИЙН ХӨГЖЛИЙН ҮНЭЛГЭЭ

Үндсэн зөвлөмж

Энэхүү зөвлөмжийг Улаанбаатар хотод 2013 оны 10 дугаар сарын 29-30-ны өдрүүдэд зохион байгуулсан Хэвлэл мэдээллийн үндэсний бага хурлын оролцогчид анх зөвлөлдөн хэлэлцэж, улмаар 2014 оны 5 дугаар сарын 1-ний өдөр Дэлхийн Хэвлэлийн эрх чөлөөний өдрийг тохиолдуулан хийсэн Дугуй ширээний ярилцлагын үеэр шинэчилсэнийг үндэслэн гаргав.

1. Үзэл бодолтой байх, түүнийгээ илэрхийлэх эрх чөлөө, хэвлэл мэдээллийн эрх чөлөөг илүү баталгаажуулах үүднээс эрх зүйн шинэтгэл хийх ба Үндсэн хуулинд дараах нэмэлт өөрчлөлт оруулах чиглэлээр ажиллах. Үүнд:

(а) Үндсэн хуулийн 16.16, 16.17 зүйлүүдийг Монгол Улсын нэгдэн орсон Иргэний болон улс төрийн эрхийн тухай олон улсын Пакт (ИУТЭОУП)-ын 19-р зүйлийн дагуу “хил хязгаарыг үл харгалзан мэдээлэл хайх, хүлээн авах ба түгээх эрхийг баталгаажуулах ёстой” хэмээн өөрчлөлт оруулах.

(б) Үзэл бодлоо илэрхийлэх эрх ба хэвлэл мэдээллийн эрх чөлөөний талаарх үндэсний хууль тогтоомжийг Иргэний болон улс төрийн эрхийн тухай олон улсын Пакттай уялдуулан нийцүүлэх

(в) Үзэл бодолтой байх, түүнийгээ илэрхийлэх эрх чөлөө, хэвлэл мэдээллийн эрх чөлөөг баталгаажуулах дараах хуулиудыг нэн даруй баталж, хэрэгжүүлэх

- Хэвлэл мэдээллийн эрх чөлөөний тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгыг хэвлэл мэдээллийн салбарын өвөрмөц онцлог, нийгэмд гүйцэтгэх үүрэгтэй нь уялдуулах ба олон улсын хэм хэмжээний дагуу хөхиүлэн дэмжиж батлах,
- Сэтгүүлчийн мэдээллийн эх сурвалжаа хамгаалах эрх зүйн хамгаалалт бий болгох
- Онцгой байдлын дэглэм зарласан тохиолдолд хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэлийн үйл ажиллагааг зогсоох эсвэл хяналтандаа авах, түр хугацаагаар дайчлах тухай Онц байдлын тухай хуулийн 16.1.4 заалтыг хүчингүй болгох
- Эрүүгийн гэмт хэрэгтэй тэмцэхэд туслах эсвэл зарим онцгой тохиолдол тухайлбал, байгалийн гамшиг, дайны нөхцөлд шийдвэр гаргагчдад харилцаа холбоо, хэвлэл мэдээллийг хяналтандаа авахыг зөвшөөрсөн төрөл бүрийн хуулийн заалтыг хүчингүй болгох
- Өргөн нэвтрүүлэг, үүн дотроо тоон өргөн нэвтрүүлгийн тухай хуулийг олон улсын хэм хэмжээний дагуу дэмжин батлах ба хүйн өргөн нэвтрүүлгийн хууль эрх зүйн орчинг бүрдүүлэх

(г) Хэвлэл мэдээлэлтэй холбоотой харилцааг зохицуулж буй хууль тогтоомжийг олон улсын хэм хэмжээнд илүү нийцүүлэн боловсронгуй болгох. Үүнд:

- Мэдээллийн ил тод байдал, мэдээлэл авах эрхийн тухай хуулийг олон улсын хэм хэмжээнд нийцүүлэн нэмэлт өөрчлөлт оруулах

- Төрийн нууцын тухай хууль, Төрийн нууцын жагсаалт батлах тухай хууль, Байгууллагын нууцын тухай хууль ба нууцлалтай холбоотой бусад бүх заалтад олон улсын хэм хэмжээнд нийцсэн нэмэлт өөрчлөлт оруулах, нууцлалтай холбоотой бүх заалтад “мэдээллийг нууцлахдаа зөвхөн тэр мэдээллийг задруулах нь тухайн хүний хууль ёсны ашиг сонирхолд ноцтой хохирол учруулах” болон “олон нийтийн мэдээлэлтэй байх эрх чөлөөнөөс тэр хохирол нь давамгайлсан нөхцөлд” л зөвшөөрөх тухай заалт оруулах,
- Олон нийтийн радио телевизийн тухай хуульд Олон нийтийн өргөн нэвтрүүлгийн байгууллагыг улс төрийн нөлөөнөөс ангид, санхүүгийн хувьд бие даасан байх нөхцлийг хангасан нэмэлт өөрчлөлт оруулах,
- Гүтгэлэг, доромжлолыг Эрүүгийн хуулиас хасч, сонгуулийн тухай бүх хуульд буй гүтгэлэг, доромжлолтой холбоотой заалтуудыг хүчингүй болгох.
- Агуулгад тавих хязгаарлалтыг нарийвчлан дахин хянаж, нэр томъёог хуулиар оновчтой тодорхойлох,
- Олон улсын эрх зүй, Монгол Улсын хууль тогтоомжид нийцээгүй төрийн болон хуулиар эрх олгогдсон байгууллагын захиргааны бүхий л шийдвэрийг хүчингүй болгох

2. Хэвлэл мэдээллийн олон ургальч байдлыг хөхиүлэн дэмжсэн бодлого батлан баримтлах. Үүнд:

(а) Одоо үйл ажиллагаа явуулж буй Бүх нийтийн Үйлчилгээний үүргийн сангаар дамжуулан хэвлэл мэдээллийн олон ургальч байдлыг хөхиүлэн дэмжсэн бодлого төрөөс батлан баримтлах, ингэхдээ хүйн болон орон нутгийн мэдээллийн хэрэгслийн онцлог, зах зээлийн нөхцөл байдлыг харгалзан үзэх.

(б) Агуулгын бодлогыг олон нийтийн эрх ашгийг дээдлэн тодорхойлсны үндсэн дээр хиймэл дагуулаар дамжуулан орон даяар нэвтрүүлгээ цацах сувгийн эрх олгох. Орон даяар нэвтрүүлэх суваг сонгох үйл явц ба шалгуур үзүүлэлтийн нөхцөл шаардлагыг нарийвчлан тодорхойлох, мэргэжлийн байгууллагуудтай зөвлөлдөн боловсруулах, олон нийтэд ил тод мэдээлэх,

(в) Олон талын оролцоотойгоор хэвлэл мэдээлэл, мэдээллийн бичиг үсгийн боловсролын талаарх төрийн бодлогыг боловсруулж батлах

3. Хэвлэл мэдээллийн салбар дахь шударга өрсөлдөөн ба мөн салбарын хөгжлийг дэмжих үүднээс олон улсын нийтлэг хэм хэмжээний дагуу хэвлэл мэдээллийн салбарт ил тод байдлыг хангасан механизм бий болгох. Үүнд:

(а) Хэвлэл мэдээллийн хэрэгслийн үзэгч, уншигч, сонсогчийн тоо, захиалга, борлуулалтын хэмжээ, зар сурталчилгаанаас олсон орлого зэргийг ил тод мэдээлэх.

(б) Төрийн байгууллагуудын хэвлэл мэдээлэлтэй харилцах төсөв, гүйцэтгэлийг “Мэдээллийн ил тод байдал ба мэдээлэл авах эрх чөлөөний тухай” хуулийн дагуу олон нийтэд нээлттэй байх жишиг тогтоох, хэвлэл мэдээллийн байгууллагууд үйл ажиллагааныхаа цар хүрэнээс үл хамааран төрийн байгууллагуудын мэдээлэл харилцааны тендэр, дуудлага худалдаанд тэгш эрхтэй оролцохыг зөвшөөрөх.

(в) Үндэсний давтамжийн зурвасын хуваарилалтыг ил тод нээлттэй явуулах, шийдвэр гаргах үйл явцад олон нийтийн оролцоог хангах, давтамжийн зурвасаас хүйн хэвлэл мэдээлэлд зориулан давтамжийн нөөц төлөвлөх.

4. Сэтгүүл зүйн мэргэжлийн хэм хэмжээ ба чанарыг сайжруулахад хүчин чармайлт гаргаж ажиллах. Үүнд:

(а) Шинээр байгуулагдсан Монголын Хэвлэлийн Зөвлөлийг улсын төсвөөс санхүүжүүлэх замаар Засгийн газраас дэмжлэг үзүүлэх

(б) Хэвлэл мэдээллийн байгууллагын хариуцлагыг дээшлүүлэхийн тулд иргэдийн дуу хоолойг хүргэхэд тэдний нэрийн өмнөөс нөлөөлөх ба иргэний нийгмийн байгууллагууд (ИНБ), мэргэшсэн байгууллагуудтай хамтран үе шаттай мониторинг хийх

(в) Олон улсын сайн туршлагад суурилсан байгууллагын дотоод удирдлагын ба редакцийн өөрийн удирдамжийг бий болгохыг дэмжих

5. Мэргэжлийн сургалт, судалгааг хөгжүүлэхэд онцгой анхаарал хандуулах. Үүнд:

(а) Хэвлэл мэдээллийн салбарын мэргэжилтнүүд, ажил үүргээ гүйцэтгэж байгаа сэтгүүлчид, үүн дотроо хэвлэл мэдээллийн байгууллагын дунд түвшний менежерүүд ба санхүүгийн менежерүүдэд зориулсан системчилсэн ба давтан сургалтын дамжаа хичээллүүлэх эсвэл хөтөлбөрт сургалт хийхэд Засгийн газраас дэмжлэг үзүүлэх

(б) Сэтгүүл зүйн чиглэлийн төрийн өмчит болон хувийн сургуулийн хамтын ажиллагааг сайжруулах ба эдгээр бүх сургуультай санал солилцон мэргэжлийн зөвлөл байгуулах

6. Хөдөлмөрийн харилцааг зохицуулахад илүү үр дүнтэй менежментийг хэвшүүлэх ба байгууллагын үр бүтээмжийг нэмэгдүүлэх чиглэлээр хүчин чармайлт гаргах. Үүнд:

(а) Хэвлэл мэдээллийн салбарт үйлдвэрчний эвлэлийн хороодыг байгуулах.

(б) ҮЭ-ийн байгууллагын үйл ажиллагааны талаарх ХМХ-ийн эзэд ба удирдлагын мэдлэг, ойлголтыг нэмэгдүүлэх

(в) ХМХ-ийн удирдлага ба ажилтнуудад зориулан хөдөлмөрлөх эрхийг хамгаалах тухай сургалт явуулах

Үндсэн зөвлөмжид дурдсан эрх зүйн шинэчлэлийн арга хэмжээг хэрэгжүүлэх явцад дараах бүлэг асуудлыг анхааралдаа авах шаардлагатай. Үүнд:

- Засгийн газрын “Цахим хуудас дахь сэтгэгдлийн нэгдсэн системийн тухай” тогтоол, тусгай зөвшөөрлийн мэдээ, цахим хуудасны мэдээлэл ба хэрэглэгчийн IP хаягийг илчлэхийг шаарддаг ХХЗХ-ны одоогийн журмыг хүчингүй болгох, Өргөн нэвтрүүлгийн тухай хуулинд орсон заалт ба бусад заалтуудыг анхааралтай нягтлан шалгаж, олон улсын хэм хэмжээнд нийцэж буй эсэхийг хянах.
- Зөвхөн хувь хүн ба хувийн хэвшлийн хуулийн этгээдэд гүтгэлгийн талаар гомдол гаргах эрх олгох ба нэхэмжлэгч талд аливаа мэдэгдэлийн хуурамч болон бодит эсэхийг нотлох үүрэг хүлээлгэх, олон нийтийн санааг зовоосон баримтын талаарх мэдэгдэл хуурамч болохыг нотолсон тохиолдолд ч зохистой нийтлэлийг хамгаалахыг хүлээн зөвшөөрөх талаар Иргэний хуулинд нэмэлт өөрчлөлт оруулах.

- Радио долгионы хууль ба Харилцаа Холбооны тухай хуулинд ХХЗХ-ны хараат бус байдлыг баталгаажуулсан заалтыг тусгайлан, тодорхой оруулж өгөх ба тусгай зөвшөөрөл мэдүүлгийн хэлэлцүүлгийг олон нийтэд нээлттэй мэдээлэх үйл явцыг шударга, эрх тэгш явуулах.
- Төрийн болон мэргэшсэн албан хаагчид, тухайлбал шүүгчид, прокурорууд, цагдаа нар мөн Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын гишүүдийн үзэл бодлоо чөлөөтэй илэрхийлэх эрхийг хязгаарласан заалтыг хүчингүй болгох ба энэ асуудлыг мэргэжилтнүүдийг оролцуулан мэргэжлийн түвшинд шийдвэрлэх.
- Олон улсын ба Монгол Улсын хууль эрх зүйн аль алинтай нь зөрчилддөг төрийн болон хуулиар эрх олгогдсон аж ахуйн нэгжийн захиргааны бүхий л төрлийн шийдвэрийг хүчингүй болгох.
- Хэвлэл мэдээллийн эрхийг хамгаалах чадвартай хэвлэл мэдээллийн хуульч, эрх зүйч нарын сүлжээг хөхиүлэн дэмжих ба цагдаа, хууль сахиулахын албан хаагч, прокурор, шүүгч нарт зориулсан шат дараалсан сургалтын хөтөлбөрийг засгийн газраас боловсруулан хэрэгжүүлэх.
- Иргэний нийгмийн байгууллагуудтай зөвлөлдсөний үндсэн дээр нийт үзэгч сонсогчдод зориулан орон даяар цацах өргөн нэвтрүүлгийн тусгай зөвшөөрлийн журмыг тодорхой, нээлттэй хэлэлцэн боловсруулах.
- Хэвлэл мэдээллийн олон ургальч байдал, шударга өрсөлдөөнийг дэмжих ба хэвлэл мэдээллийн өмчлөлд олон улсын хэм хэмжээнд нийцсэн, ил тод байдлыг бий болгох.
- Хэвлэл мэдээллийн салбарын өсөлтийг хангах, шударга өрсөлдөөн явуулахад чухал тул хэвлэл мэдээллийн байгууллагын зар сурталчилгааны орлого, үзэгчдийн тоо, борлуулалтын хэмжээ, уншигчдын талаар судалгаа явуулдаг компаниуд ба судалгааны мэргэжлийн хүрээлэнгийн үйл ажиллагааг дэмжих.
- Олон нийтийн, арилжааны болон хүйн хэвлэл мэдээллийн хэрэгслийн олон талт байдлыг харгалзан “далд сурталчилгаанаас” сэргийлэх зорилгоор нийгмийн шинжтэй сурталчилгааны талаар тодорхой зарчим ба оновчтой тодорхойлолт боловсруулан, Зар сурталчилгааны тухай хуульд нэмэлт оруулах.
- Хэвлэл мэдээллийн хэрэгслийн эзэд, хувьцаа эзэмшигчдийн ашиг орлого, санхүүгийн байдал, мөн төрийн байгууллагатай хийсэн гэрээ хэлэлцээрийг олон нийтэд мэдээлдэг болох.
- Үндэсний Зөвлөлийн гишүүдийг томилох нөхцөлтэй уялдуулан шударга сонгон шалгаруулалтыг олон нийтийн хяналттайгаар, ил тод явуулах журмыг бий болгох ба зар сурталчилгааны хязгаарлалтыг дахин авч үзэх, улмаар арилжааны зар сурталчилгааг зохистой хэмжээнд зөвшөөрөх зэргээр Олон нийтийн радио телевизийн тухай хуулийг бүрэн утгаар нь хэрэгжүүлэх.
- Өрсөлдүүлэн шалгаруулах нөхцөлд суурилан нэвтрүүлгийн зардлыг төсвөөс санхүүжүүлэх замаар Хүйн хэвлэл мэдээлэлд Засгийн газраас дэмжлэг үзүүлэх, мөн орон нутагт ажилладаг хувийн хэвшлийн жижиг дунд хэмжээний хэвлэл мэдээллийн хэрэгслийг татвараас чөлөөлөх ба шуудангийн болон хэвлэх зардалд хөнгөлөлт үзүүлэх зэргээр дэмжих.
- Алслагдсан нутагт Хүйн хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэл илүү олноор байгуулахыг Засгийн газраас хөхиүлэн дэмжих ба угсаатны цөөнх ба хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн дуу хоолойг хүй олонд хүргэх боломж олгох.

- Халдлага, сүрдүүлгээс сэтгүүлчдийг хамгаалах арга хэмжээ авах ба энэ талаарх бүх сэжиг таамгийг нэн даруй, сайтар мөрдөн шалгаж, гэмт этгээдэд зохих шийтгэлийг оноодог зохицуулалтыг бий болгох.
- Жендерийн тэгш байдлын тухай удирдамж ба дотоод журам боловсруулахад нь туслах явцдаа хэвлэл мэдээлэлд зориулсан ЮНЕСКО-ийн Жендерийн мэдрэмжтэй шалгуур үзүүлэлтийн дагуу тэнцвэртэй мэдээлэл хүргэх ба тэдний жендерийн хамрах хүрээг сайжруулах явдлыг хөхиүлэн дэмжих.
- Хэвлэл мэдээллийн салбар үзэгч, сонсогчидтой хамтран ажиллах, тэдэнд итгэх олон нийтийн итгэлийг нэмэгдүүлэхийн тулд амлалтаа бэхжүүлэх.
- Сургалтын эрэлт хэрэгцээний талаар мэргэжлийн, академик түвшинд дэлгэрэнгүй судалгаа хийх, их дээд сургуулийн хөтөлбөрийн агуулга ба сургалтын хөтөлбөрийг эрэлтэд нийцүүлэн төлөвлөх.
- Сэтгүүлчид, ялангуяа орон нутгийн сэтгүүлчдэд зориулан шинэ дэвшилтэт техник технологийн сургалт зохион байгуулах.
- Монгол Улсад сэтгүүл зүйн боловсролын чиглэлээр ажилладаг их дээд сургуулийн хөтөлбөрийн асуулга боловсруулж батлах үйл явцыг БСШУЯ-наас хянадаг болох.
- Хэвлэл мэдээллийн чиглэлийн ТББ-уудад зориулсан сургалтад дэмжлэг үзүүлэх.
- Хэвлэл мэдээллийн удирдах ажилтнуудад тусгайлан зориулсан ур чадвар эзэмшүүлэх үйл ажиллагаа зохион байгуулах.
- Мэргэжлийн ажилтнуудад зориулсан сэтгүүл зүйн сургалтын тусгай, эрчимжүүлсэн хөтөлбөр боловсруулах.
- Сэтгүүл зүй ба хэвлэл мэдээллийн санхүүгийн тэнхимийн хооронд хамтарсан хөтөлбөр зохион, хэвлэл мэдээллийн менежментийн хөтөлбөр боловсруулах.
- Хэвлэл мэдээллийн салбарын хөдөлмөрийн харилцааны хэм хэмжээ тогтоох.
- Үйлдвэрчний эвлэлийн үйл ажиллагааны талаар салбарын удирдлага, ажилтнуудад сургалт сурталчилгаа хийх.
- Орон нутгийн болон хүйн хэвлэл мэдээллийг тоон системд шилжихэд Бүх нийтийн Үйлчилгээний үүргийн сан ба ХХЗХ-ны тусламжтайгаар техник, тоног төхөөрөмжийг хөнгөлөлттэй үнээр нийлүүлэн, тодорхой дэмжлэг үзүүлж, хэвлэл мэдээллийн олон ургальч байдлыг хадгалах.
- Хянан зохицуулах үүргийг хараат бус байгууллагад шилжүүлэн өргөн нэвтрүүлэг ба харилцаа холбооны технологийн салбар дахь хяналтыг багасгах.
- Онлайн ба уламжлалт хэвлэл мэдээллийн ажилтнууд, олон нийт (ялангуяа эмзэг бүлэг ба орон нутгийн иргэд), мөн оюутнуудын дунд хэвлэл мэдээлэл, мэдээллийн бичиг үсгийн боловсролын талаар албан ёсны, давтан сургалт явуулах боловсролын хөтөлбөрийг төрийн болон шийдвэр гаргагчдын дэмжлэгээр боловсруулан хэрэгжүүлэх.